

turhistorisk interesserede læsere. Tværsnittet begynder med redaktør Oscar Hansens barndomshjem på Kristianshavn, en toværelses lejlighed præget af typograffamiliens små glæder og sorger, dens honette ambition og dens klunkemøbler, helt igennem ægte og tidstypisk. Biskop Axel Rosendals erindringer fra friskolen i Baldersgade på Nørrebro, direktør Einar Dessaus fra det strålende overklassehjem på Tuborg og Irene Skovgårds fra kunstneren Niels Skovgårds højskoleprægede hjem på Karlsberg ved Hillerød bevæger sig mere i det ekstraordinære, men er ikke mindre fængslende. Det samme gælder den intime skildring af lensgreve C. C. Holsteins indremissionske hjem på Holsteinborg. Kun en personlighed som grev Holstein formåede vel at skabe et virkeligt hjemliv i dette vidtstrakte kompleks af bygninger med de ca. 60 værelser. Bogens linje brydes af professor Åge Friis' kyndige, men mere litterært betonedede fortælling om departementschef P. Vedels kultiverede embedsmandshjem i Rosenvænget.

Med gårdejer Hans Schmidts skildring af nationalitetskampens og højskolebevægelsens dønninger i hjemmet i Øster Lindet og med folketingsmand Julius Bomholts oplevelser under arbejderklassens kampår i en forstad til Silkeborg føres læseren atter ad kendte stier. Det samme gælder bibliotekar H. C. Huus' fortælling om købmandsgården i Nakskov, hvor den patriarkalske samfundsform fungerede som et urværk, højskolelærer Frode Kristensens hedehusmandshjem i Torsted ved Ringkøbing og dr. med. Ib Ostenfelds skildring fra sin onkel, pastor H. P. Pontoppidans hjem i Spjellerup præstegård på Stevns. Man kunde have ønsket tværsnittet udvidet med et digterhjem som det, stadsarkivar Svend Åkjær så mesterligt skildrede i et radioforedrag i år. Man tør måske håbe, at bogens heldige udfald frister dr. Bagge til at samle et nyt bind efter de samme linjer.

Axel Steensberg.

Jagten i Danmark.

Den danske Jagt i Fortid og Nutid, redigeret af *Henning Scheel*. (Hirschsprungs forlag. 1947). 406 s.

Kulturhistorikerne har kun i ringe grad interesseret sig for den danske jagt. Følgelig er det en sparsom litteratur, der indtil nu findes om emnet, og heller ikke på museerne findes meget materiale til belysning heraf. Først for få år siden indrettedes et særligt museum. Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm, og i dets

korte levetid har det endog i et årstid måttet tjene som opholdssted for tyske flygtninge.

Af nyere litteratur giver en del blot rent praktiske anvisninger for udøvende jægere. Det gælder således A. L. V. Manniche: Haandbog for Jægere, I—II, Kbhvn. 1933—35 og Ludvig Svendsen: Jagthaandbogen. Bogen for Danmarks Jægere, Kbhvn. 1945. Svendsens bog giver dog spredt i teksten en del kulturhistoriske oplysninger.

I 30erne udkom et par bøger, som var lagt helt anderledes an, idet de udelukkende tog sigte på at belyse jagtens kulturhistoriske side. Den første af dem var skrevet af den alsidigt interesserede skovrider i Rold skov Poul Lorenzen og behandlede Jagt og Vildt i dansk Folketro (I, 1930). Stoffet hertil hentedes fra folkeviser, trykte sagn og fra Folkemindesamlingens upublicerede materiale.

Medens dette arbejde behandler en snævert begrænset side af emnet, forsøger skovrider C. Weismann i sin bog: Jagten i Danmark (1934) at give en samlet fremstilling af den danske jagt lige til nutiden. Forholdene i oldtiden er lige berørt, men ellers begrænser fremstillingen sig til historisk tid. Indtil videre står denne bog ubestridt som det bedste historiske værk for Danmarks vedkommende, takket være det fyldige førstehåndsstof, der her er fremlagt på forsvarlig videnskabelig måde med kildestederne anført. Et beundringsværdigt arbejde er gjort, selv om det — som forfatteren selv bemærker — væsentlig kun er blevet den kongelige jagts historie, idet en gennemgang af de private godsarkiver ville have oversteget forfatterens tid og kræfter. Heller ikke bondejagten er forsøgt skildret. Alligevel vil det dog være den bog, man gang på gang må søge til, når man ønsker besked.

Det fremgår også tydeligt, når man gennemlæser det nyeste værk indenfor dansk jagtlitteratur: Den danske Jagt i Fortid og Nutid. Ganske vist fremgår det ingen steder klart, hvor meget der er hentet fra Weismann, idet man konsekvent har undgået enhver kildehenvisning. Som bogens titel angiver, er den ikke alene tænkt som en historisk fremstilling, men — først og fremmest — som en praktisk vejledning for aktive jægere. Det forklarer vel det manglende noteapparat, og det er blot prisværdigt, at man også har ønsket at give plads for en historisk fremstilling.

Af bogens 400 sider benyttes de første hundrede til en gennemgang af jagten i fortiden. Der er dog det karakteristiske, at af disse hundrede sider omhandler de 60 jagt, jagtvåben og jagtmetoder i forhistorisk tid, medens de resterende 40 sider anses for tilstrækkelige til en beskrivelse af jagtrettigheder og jagtvåben samt af vildtet og dets kår i historisk tid. Når forhistorien har

fået en sådan overvægt over den historiske del, skyldes det, at arkæologerne har forsket ivrigt indenfor deres felt, mens kulturhistorikerne ikke har viet jagten større interesse.

De fire nævnte afsnit er fordelt på Magnus Degerbøl, der også har skrevet et meget instruktivt og interessant afsnit om hårvildtet senere i bogen, Therkel Mathiassen, Arne Hoff og Henning Scheel. Degerbøl, der er bestyrer af Zoologisk Museum og vor fineste kender af forhistorisk knoglemateriale, redegør for de jagtbare dyrs skæbne gennem ca. 20.000 år, idet han følger udviklingen helt op til nutiden og viser, hvordan skiftende naturforhold og menneskers indgreb i naturen er med til at præge faunaens sammensætning.

Mathiassen, leder af Nationalmuseets 1. afdeling, behandler derefter jagtvåben og jagtmetoder og begynder med at fastslå, at meget må bero på rent skøn eller gætterier. Kun det, der direkte kan udledes af de fundne ting selv eller ved sammenligning med nulevende naturfolk på et lignende kulturtrin, kan fastslås nogenlunde sikkert. Oldtiden deles derefter i to perioder, ældre stenalder, da jagten og fiskeriet var hovederhvervet, suppleret med indsamling af spiselige rødder og frugter, og yngre stenalder, da jagten kun var et bierhverv og vel ofte blot som nu en sport og forlystelse. Det er bondebrugets indtrængen, der sætter grænsen mellem disse perioder.

Inspektør ved Tøjhusmuseet Arne Hoff behandler jagtrettigheder og jagtvåben i historisk tid og begynder med at fastslå, at karakteristisk for jagten i denne periode er, at den ikke mere indtager den centrale plads i menneskets kamp for tilværelsen, men blot er en fritidssyssel. Som vi har set i foregående afsnit er denne tilstand rådende her i landet fra ca. 3000 år f. v. t. Iøvrigt må det konstateres, at for jagtens vedkommende ligesom for mangfoldige andre kulturelle forhold er vor viden om middelalderen på mange punkter ringere end om oldtiden.

Egentlige jagtretlige bestemmelser møder vi først i »Laalands Vilkaar« fra 1446, hvorefter de med kortere eller længere mellemrum dukker op under de skiftende konger, indtil Frederik 3. i 1660 fastslår, at al jagt var forbeholdt kongen. Jeg tror ikke med Hoff, at denne bestemmelse først og fremmest kommer, fordi det var gået stærkt ud over vildtet under svenskekrigene, men at den er et led i hele enevældens arbejde for at regulere samfundet og den følgerigtige afslutning på de forudgående kongers arbejde på at skabe ordnede forhold for jagt og vildtpleje ved de kongelige vildtbaner. Den første egentlige jagtlov udstedes i 1681 og gælder uden dybtgående ændringer helt til midten af 19. årh.

Under omtalen af jagtmetoderne er det i stor udstrækning udenlandsk materiale, der må holde for til belysning af danske forhold. Det gælder også bogens illustrationer. Når det side 74 siges, at »allerede i Middelalderen skal der være skrevet adskillige Afhandlinger om Falkejagt«, så behøver man ikke at sige det så forbeholdent. På Det kongelige Bibliotek findes en stor engelsk bibliografi udelukkende om falkejagt, hvor mangfoldige middelalderlige værker anføres. Bl. a. også en del spanske, der er ældre end kejser Frederik 2.s »Om Kunsten at jage med Fugle«, som Hoff nævner som den ældste. Afsnittet om jagtvåbnene udmærker sig ved den omfattende viden, som Tøjhusmuseets inspektør naturligt sidder inde med. Et par interessante jagtvåben afbildes, nemlig Frederik 2.s hirschfænger og Christian 5.s pløtze (☉: jagtkniv). Begge kongerne hørte til de ivrigste jægere i vort land.

Det afsluttende historiske afsnit er udarbejdet af museumsbestyrer Scheel fra Jagt- og Skovbrugsmuseet. Vildtets kår følges ret detaljeret gennem historisk tid. Det er menneskenes indsats for at bevare eller for at udrydde de enkelte vildarter, der her spiller den største rolle. Kronvildtet har man således søgt at gøre mere levedygtigt ved at tilføre det nyt blod nu og da. Forfatteren giver et interessant eksempel på, hvor længe en sådan tilførsel kan spores i bestanden. I 1737 indførtes hvidt kronvildt fra Würtemberg og endnu i 1947 var der tre stykker hvidt kronvildt i Dyrehaven, nemlig to hinder og en kalv. Ulv og vildsvin er derimod med forsæt blevet udryddet på grund af den store skade, de forvoldte. Selv i tider, da bondejagten som helhed var forbudt, måtte bønderne dog drive jagt på ulve med garn og ulvegrave, og de var desuden pligtige at møde, når de store ulvejagter arrangeredes. Mens konger, adel og bønder kunne mødes i det fælles ønske om at få ulvene udryddet, var det sikkert med sorg kongerne og godsejerne så vildsvinene forsvinde. Til gengæld var bønderne glade herover, for ikke alene gjorde vildsvinene megen skade på markerne, men jagterne på dem voldte også stor forstyrrelse. Bønderne måtte nemlig drive deres oldensvin hjem for ikke at få dem ødelagt af jagthundene, der ikke gjorde forskel på tamme og vilde svin. Da Skanderborg vildtbane nedlagdes 1767, gik bestanden hurtigt tilbage, så der få år efter kun var enkelte stykker tilbage hist og her.

Det er indlysende, at der på hundrede sider, hvoraf yderligere ca. 25 er anvendt til illustrationer, ikke kan gives en udtømmende gennemgang af jagtens historie i Danmark. Det kan kun blive glimt derfra, og utroligt mange ting vil man forgæves eftersøge. Her må man vende sig til Weismanns bog og til Dansk Jagtleksi-

kon, som under redaktion af overjagtkonsulent Gregers Ahlefeldt-Laurvig-Bille og magister Vitus Gay er udkommet i 1944. Jagtleksikonet synes efter en flygtig gennemgang at dømme at være fortrinligt også for kulturhistorikere.

For den, der vil give sig i kast med jagtens historie, er der imidlertid stadig nok at gøre. Helt nyt stof vil det være muligt at fremdrage, således indenfor bondejagten, som næsten ikke findes omtalt. H. C. Frydendahl har i en artikel i Fynske Hjemstavn, III, 1939 (Sælfangst i fynske Farvande) behandlet sæljagten, men der tiltrænges mange andre undersøgelser og publikationer, før der kan kastes lys over denne interessante side af bondestandens liv.

Holger Rasmussen.

Vore gamle Købstæder.

Olaf Wentrup: Vore gamle Købstæder. Fyn. Flensteds Forlag. Odense. 1947.

Olaf Wentrup har givet sin Bog: »Vore gamle Købstæder« Undertitlen »Historiske Strejftog i Tekst og Billeder«. Udtrykket bidrager i høj Grad til Bogens Karakteristik. Forfatteren har strejft — i flere Tilfælde ret hurtigt — gennem de fynske Købstæders Historie og gennem deres historiske Minder. Han har sjældent givet sig Tid til at dvæle nogensteds eller at komme til Bunds i dette eller hint. Først og fremmest har han grebet efter det, der falder mest i Øjnene. I Gennemgangen af Byernes Historie opholder han sig derfor ved de mest dramatiske Træk; Perioder som Grevens Fejde, Svenskekrigen 1657—60 og Spaniolernes Besøg 1808 er hans Yndlingsobjekter. Bogen er ligeledes krydret af Beretninger om romantiske Tildragelser, således fortælles der indgaaende om H. C. Andersens Møde med Riborg Voigt i Faaborg. Desuden faar vi korte, men stærkt malende Beskrivelser af Byernes mere fremtrædende historiske Bygninger.

Bogen bygger ikke paa dyberegaaende historiske Studier; en Litteraturliste nævner kun de nærmest foreliggende og lettest tilgængelige Arbejder, og Bogen bærer ikke Præg af Kendskab til mere speciel Litteratur endsige et Arkivstudie. Nu og da citeres ganske vist ældre Forfattere, som Wentrup aabenbart har stor Respekt for, f. Eks. bringer han et Citat af Pontoppidan (hvilken Pontoppidan?) om de danske Købstadsbygninger i det 13. Aarhundrede og kalder det en glimrende Skildring. Det er vanskeligt at se det glimrende i den og endnu vanskeligere at se,